

RØNTGENUNDERSØGELSE AF LÆNDERYGGEN
HOS 20-49-ÅRIGE HENVIST FRA PRIMÆRSEKTOR
– en medicinsk teknologivurdering – sammenfatning

2006

RØNTGENUNDERSØGELSE AF LÆNDERYGGEN HOS 20-49-ÅRIGE HENVIST FRA PRIMÆRSEKTOR – en medicinsk teknologivurdering – sammenfatning

Claus Løvschall¹, Lars Ehlers¹, Mette Kjølby¹, Klaus Doktor², Niels Frederik Pedersen³,
Michel Bach Hellfritzscht⁴, Niels Würgler Hansen⁵, Michael Svarer⁶

1. MTV-enheden ved Århus Universitetshospital
2. Nordisk Institut for Kiropraktik og Klinisk Biomekanik (NIKKB)
3. Praktiserende læge, Grenå
4. Radiologisk Afd. NBG, Århus Sygehus
5. Sundhedsstyrelsen, enhed for medicinsk teknologivurdering
6. Økonomisk Institut, Århus Universitet

Røntgenundersøgelse af lænderyggen hos 20-49-årige henvist fra primærsektor – en medicinsk teknologivurdering

© Sundhedsstyrelsen, Center for Evaluering og Medicinsk Teknologivurdering

URL: <http://www.sst.dk>

Emneord: Medicinsk teknologivurdering, MTV, lænderyg, røntgenundersøgelse, primærsektor

Sprog: Dansk med engelsk resume

Format: pdf

Version: 1,0

Versionsdato: 30. november 2006

Udgivet af: Sundhedsstyrelsen, december 2006

Kategori: Rådgivning

Design: Sundhedsstyrelsen og 1508 A/S

Layout: P.J. Schmidt Grafisk

Elektronisk ISBN: 87-7676-414-1

Elektronisk ISSN: 1399-2481

Denne rapport citeres således:

Sundhedsstyrelsen, Center for Evaluering og Medicinsk Teknologivurdering

Røntgenundersøgelse af lænderyggen hos 20-49 årige henvist fra primærsektor – en medicinsk teknologivurdering

København: Sundhedsstyrelsen, Center for Evaluering og Medicinsk Teknologivurdering, 2006

Medicinsk Teknologivurdering 2006; 8(4)

Serietitel: Medicinsk Teknologivurdering

Serieredaktion: Finn Børlum Kristensen, Mogens Hørder, Leiv Bakketeig

For yderligere oplysninger rettes henvendelse til:

Sundhedsstyrelsen

Center for Evaluering og Medicinsk Teknologivurdering

Islands Brygge 67

2300 København S

Tlf. 72 22 74 00

E-mail: cemtv@sst.dk

Hjemmeside: www.cemtv.dk

Rapporten kan downloades fra www.cemtv.dk under publikationer eller www.sst.dk under udgivelser

Forord

Mange mennesker lider i perioder af smerter i lænderyggen og røntgenundersøgelse er en udbredt undersøgelsesform til udredning af forskellige sygdomme i lænderyggen. Der er god evidens for at anvende røntgenundersøgelse ved specifikke symptomer og i visse aldersgrupper. Det betyder samtidig, at der ikke i alle aldersgrupper og ved uspecifikke symptomer er indikation for at foretage røntgenundersøgelse.

Denne MTV-rapport fremlægger den foreliggende evidens for at foretage røntgenundersøgelse hos 20-49 årige patienter med smerter i lænderyggen. MTV'en gennemgår litteraturen på området i forhold til evidensen for den kliniske effekt af at foretage røntgenundersøgelser hos denne patientgruppe samt de patient-etiske og økonomiske aspekter af undersøgelsen.

MTV-rapporten viser, at trods antallet af røntgenundersøgelser af patienter i alderen 20-49 år med lænderygsmerter henvist fra primærsektoren er faldet over de senere par år (og nu stagneret), tyder det på at der fortsat henvises flere patienter, end der burde, i forhold til gældende retningslinier. For denne aldersgruppe kan der ikke påvises klinisk effekt af undersøgelsen, som ikke er uden risiko. Der er desuden ikke fundet patient-etiske forhold, der taler imod at gå bort fra nuværende praksis med røntgenundersøgelse. En ændring kan betyde en besparelse på ca. 1,6 mio. kr. årligt.

Rapporten henvender sig primært til alment praktiserende læger, kiropaktorer samt planlæggere inden for feltet.

Rapporten udgives i CEMTVs serie »Medicinsk Teknologivurdering« og har gennemgået eksternt peer-review. Projektgruppens medlemmer har deklareret eventuelle konkurrerende interesser.

*Center for Evaluering og Medicinsk Teknologivurdering
2006*

*Finn Børlum Kristensen
Centerchef*

Den følgende sammenfatning er baseret på rapporten »Røntgenundersøgelse af lænderyggen hos 20-49-årige henvist fra primærsektor – en medicinsk teknologivurdering«. Rapporten kan læses på www.cemtv.dk under publikationer. Herfra kan også nærværende sammenfatning downloades.

Sammenfatning og konklusion

Konklusion

Rapportens væsentligste konklusioner er:

- For patienter i aldersgruppen 20-49 år bør røntgenundersøgelse af lænderyggen primært anvendes ved »red flag«-problematikker (indikerer fx fraktur, infektion, arthritis, tumor).
- Der er ikke fundet belæg for automatisk at henvise en patient med uspecifikt lænderygbesvær til røntgenundersøgelse efter en vis periode. Derimod viser en ny engelsk, klinisk randomiseret undersøgelse, at der ikke er effekt af et sådant tiltag.
- 12 ud af 13 ældre og nye retningslinjer anbefaler dog at patienten henvises efter en vis periode. Det anbefales, i lighed med de seneste retningslinjer fra DSAM, at klinikerne kan henvise til røntgenundersøgelse efter seks uger med uspecifikt lænderygbesvær.
- Der er ikke fundet belæg for, at patientforhold (fx psykisk velbefindende) bør hindre en omlægning af forbruget.
- Fra 1998 til 2004 er forbruget hos kiropraktorerne faldet med 32%, mens forbruget med henvisning fra praktiserende læger er faldet med 12% (opgørelser fra seks amter).
- Fra 2003 til 2004 er der registreret svage stigninger i forbruget på 5 og 3% for henholdsvis kiropraktorer og praktiserende læger.
- Uoverensstemmelsen mellem dataudtræk fra lokale sygehusafdelinger (på amtsplan) og Landspatientregistret (LPR) vedrørende røntgenundersøgelse af lænderyggen er gennemsnitlig 6%, og for enkelte amter op til 14% (2004 tal).
- Nogle amter har sandsynligvis et uforklaret overforbrug af røntgenundersøgelser til diagnosticering af lænderygbesvær. Det kan teoretisk og ifølge den økonomiske model tolkes som praksisvariation. Litteraturen taler for, at overforbrug og ikke underforbrug finder sted.
- Økonomianalysen har, med forbehold for de antagelser modellen rummer, beregnet de potentielle besparelser til ca. 1,6 millioner kr. på årsplan. De totale omkostninger til røntgenundersøgelse af lænderyggen hos 20-49-årige henvist fra primærsektoren udgør ca. 27 millioner kr. per år.
- Erfaringerne fra de udenlandske cost-effectiveness analyser er, at de samfundsøkonomiske omkostninger til lænderygpatienter generelt er lavere i forløb uden anvendelse af røntgenundersøgelse end patientforløb inklusiv røntgenundersøgelse.

Baggrund

Ondt i ryggen er et meget udbredt problem i Danmark, og indenfor ét år oplyser 35% af befolkningen at have haft forbigående eller konstante smerter i lænderyggen. Lænderygbesvær omfatter en lang række symptomer og sygdomstilstande. Danske tal viser at 37% af personer med lænderygbesvær vælger at søge behandling indenfor et år, hovedparten hos egen læge eller kiropraktor.

Primært består diagnostikken ved patienter med lænderygbesvær af en klinisk udredning som i indicerede tilfælde udbygges med en røntgenundersøgelse. Der findes ikke danske tal for antallet af henvisninger til røntgenundersøgelse af lænderyggen, men et svensk studie har vist at 38% af de patienter der kontaktede lægen fik foretaget røntgenundersøgelse indenfor én måned efter sygdomsdebut.

Røntgenundersøgelsens primære berettigelse ligger i at afdække forekomst af alvorlig underliggende sygdom som tumorer, infektioner eller frakturer. I forhold til det uspecifikke lænderygbesvær er røntgenundersøgelsen derimod meget omdiskuteret, og flere forskere og klinikere forholder sig i højere grad end tidligere kritisk ved anvendelse af røntgenundersøgelsen som diagnoseredskab.

I forhold til gældende lov omfatter kiropraktorvirksomhed: »Diagnostik, forebyggelse og kiropraktisk behandling af biomekaniske funktionsforstyrrelser i rygsøjle, bækken og ekstremiteter«. Af lovgivningen følger desuden, at kiropraktoren i diagnostisk øjemed kan foretage røntgenundersøgelser på ovenstående indikationsområde.

Formål

Der er behov for at klarlægge, om røntgenforbruget i forhold til patienter med lænderygbesvær i praksis håndteres hensigtsmæssigt. I rapporten fokuseres på de røntgenundersøgelser, der foretages efter henvisning fra primærsektor, hvilket indbefatter røntgenundersøgelser med henvisning fra praktiserende læge og røntgenundersøgelser hos kiropraktoren. Cirka 83% af røntgenundersøgelserne af lænderyggen i aldersgruppen 20-49-årige er med henvisning fra primærsektoren.

Vurderingen foretages ud fra tre perspektiver. 1) Teknologiperspektivet, hvor indikationsområdet for anvendelse af røntgenundersøgelsen afgrænses. 2) Patientperspektivet, hvor patientens behov for undersøgelsen vurderes. 3) Det organisatoriske/økonomiske perspektiv hvor amternes forbrug vurderes overfor hinanden.

Metode

Rapporten anvender evidensbaseret tilgang og forankres i nationale/internationale MTV'er og kliniske retningslinjer indenfor området, oversigtsartikler samt nyere primære studier, som ikke er vurderet i forbindelse med en systematisk opsamling. Litteratursøgning og -vurdering er gennemført på baggrund af en i forvejen opstillet protokol. Der er udarbejdet specifikke søgestrategier, som opbevares som dokumentation. Analyse af organisations- og økonomiaspektet baseres hovedsageligt på data- og registerudtræk, indsamlet i forbindelse med udarbejdelsen af rapporten.

Resultater

Teknologi

Røntgenundersøgelsen er ikke længere en rutinemæssig undersøgelse i udredningen af uspecifikke lændesmerter og bør i særlig grad overvejes i aldersgruppen 20-49-årige, idet nytteværdien i mange tilfælde er tvivlsom. Ved uspecifikke ryglidelser er der generelt påvist ringe sammenhæng mellem patientens symptomer og røntgenfund. I fraværet af specifik mistanke kan røntgenundersøgelse overvejes efter seks ugers vedvarende lænderygsmarter uden tegn på bedring. Foreløbige studier betvivler dog den kliniske effekt af at røntgenundersøge patienter efter et givent tidsrum.

Ved specifikke ryglidelser og »red flag«-problematikker, hvor der normalt er indikation for at røntgenundersøge, har undersøgelsen overvejende værdi ved mistanke om fraktur og anden patologi (infektion, artrit og primær eller sekundær tumor). Røntgenundersøgelsen kan anbefales at være førstevalg ved disse kliniske tilstande.

Patientperspektiv

Videnskabelige studier dokumenterer, primært ud fra sekundære effektmål, at tilfredshed og psykisk velbefindende er faktorer som kan bedres ved at lade patienter med lænderygbesvær røntgenundersøge. Den kliniske effekt er marginal og det videnskabelige grundlag spinkelt. Dertil bør tilfredshed ikke anføres som indikation for en røntgenundersøgelse, og således findes der ikke belæg for at patientforhold bør hindre en omlægning af forbruget. Patienten har dog forventninger til at der røntgenundersøges og til hvad røntgenundersøgelsen kan bibringe. Til at imødegå dette behov, må det vurderes om information eller andre strategier skal iværksættes.

Organisation

Udgangspunktet for organisationsafsnittet har været at indsamle et fuldstændigt dataudtræk vedrørende antallet af røntgenundersøgelser i forbindelse med diagnosticering af lænderygbesvær. Der er ikke tidligere gennemført systematiske opgørelser over antal røntgenundersøgelser af lænderyggen med henvisning fra primærsektor. Opgørelsen er komplet med hensyn til indberetninger fra alle involverede afdelinger og klinikker, dog ikke for alle år.

Der blev i 2004 gennemført 37.384 røntgenundersøgelser af lænderyggen hos patienter i aldersgruppen 20-49 år med henvisning fra primærsektoren. 23.682 undersøgelser var med henvisning fra praktiserende læge, og 13.702 undersøgelser blev gennemført i kiropaktorpraksis. Fra 1998 til 2004 er forbruget hos kiropaktorerne faldet med 32%, mens forbruget med henvisning fra praktiserende læger er faldet med 12% (opgørelser fra seks amter). Fra 2003 til 2004 er der registreret svage stigninger på 5 og 3% for henholdsvis kiropaktorer og praktiserende læger.

Forbruget varierer meget mellem amterne, med en variationsbredde fra 13,7 røntgenundersøgelser per 1000 indbyggere per år i det lavest placerede amt, til 24,3 røntgenundersøgelser per 1000 indbyggere per år i det højst placerede amt (tal fra 2004).

Med henblik på vurdering af validiteten af sygehusdata er der foretaget sammenligning mellem lokale udtræk (fra afdelingen) og dataudtræk fra LPR. Uoverensstemmelsen mellem de to dataudtræk er gennemsnitlig 6%, og for enkelte amter op til 14%.

Økonomi

Der er foretaget en systematisk sammenligning (eller benchmarking) mellem antal røntgenundersøgelser af lænderyggen hos 20-49-årige i de enkelte amter inklusiv H:S (Frederiksberg og Københavns Kommuner) ved hjælp af økonometrisk metode. Endvidere er der lavet et estimat af, hvor meget røntgenforbruget »ville kunne reduceres« gennem standardisering.

Beregningerne viser, at der er tale om signifikante forskelle i forbruget af røntgen, selv når der korrigeres for forskelle i socioøkonomiske forhold og antal røntgenafdelinger/røntgenklinikker i de enkelte amter.

Det samlede røntgenforbrug af lænderyggen hos 20-49-årige årligt udgør ca. 27 millioner kr. Et estimat af de potentielle besparelser ved reduktion af praksisvariation er opgjort til cirka 1,6 millioner kr. (95% prædiktionsinterval 0,3-4 millioner kr.).

Forsknings- og udviklingstiltag

Der efterlyses kliniske studier, som kan dokumentere den reelle kliniske effekt af at røntgenundersøge patienter med lænderygbesvær. Effekten ved at røntgenundersøge efter seks uger ved uspecifikke lidelser bør ligeledes dokumenteres yderligere.

Derudover efterlyses studier som ud fra primære effektmål kan dokumentere de patientrelaterede konsekvenser. Ligeledes ønskes det dokumenteret om information kan optræde som ligeværdigt alternativ til røntgenundersøgelsen.

Der er behov for en mere ensrettet og konsekvent registreringspraksis. Dette angår især registrering på »henvisningsmåde« – altså hvorfra patienten er henvist. Stigningen i forbruget fra 2003-2004 viser at der fortsat er behov for at fokusere på nedbringelse/fastholdelse af forbruget.

Mennesker med smerter i lænderyggen får ofte en røntgenundersøgelse, efter henvisning fra deres alment praktiserende læge eller kiropraktor. Denne rapport ser på relevansen af undersøgelsen hos 20–49 årige med smerter i lænderyggen.

Der henvises uforholdsvist mange fra denne gruppe, men forbruget af røntgenundersøgelser varierer fra amt til amt.

Rapporten peger på, at patienterne i fremtiden bør informeres bedre om både effekt af og risici ved røntgenundersøgelser. Ved en ændring af praksis vil der kunne opnås samfundsøkonomiske besparelser.

www.sst.dk

Sundhedsstyrelsen
Center for Evaluering og Medicinsk Teknologivurdering
Islands Brygge 67
2300 København S
Telefon 72 22 74 00
Telefax 72 22 74 11

cemtv@sst.dk